

УДК 378.147

Медіаосвітній простір соціалізації в сучасному педагогічному процесі

MEDIA EDUCATION SPACE OF SOCIALIZATION IN THE MODERN PEDAGOGICAL PROCESS

ГІРЛІНА Наталя – кандидат філософських наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

HIRLINA Natalia – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of the Dnipropetrovsk Regional Council, 70, Volodymyr Antonovych str., Dnipro, 49006, Ukraine

ORCID <https://orcid.org/0009-0002-1226-3855>

Анотація. У статті на основі вітчизняних наукових розвідок проаналізовано особливості впливу процесів становлення медіакультури на освітні процеси в контексті формування медіаосвітнього простору як середовища соціалізації. Спостерігається значна медіакультурна визначеність простору буття людини в умовах інформатизації суспільства та поширення електронних медіа, що ставить проблему радикальних трансформацій усього процесу соціалізації. Акцентування медійної складової дослідження освітніх аспектів проблеми соціалізації в інформаційному суспільстві дає підстави розглядати медіакультурний простір як основну складову простору освітнього, що має значний вплив на простір становлення та буття людини. Сфера культури як середовище соціалізації поступово перетворюється у медіакультурне середовище. Процес формування медіаосвітнього простору соціалізації є репрезентацією загальної тенденції розвитку електронних масових комунікацій. Найхарактерніша риса медіаосвітнього простору – це безмежність у фізично-просторовому відношенні можливостей для розвитку людини, що розширюються одночасно з подальшим розвитком глобальних масмедіа. Доведено, що інформаційне посередництво медіа та медіакультура в умовах становлення постіндустріального суспільства перетворилися у системотворчі функції щодо формування освітнього середовища соціалізації людини, результатом діяльності масмедіа є творення життєвого простору людини, який заснований на медіаосвітньому просторі, активно сприяє формуванню індивідуальних та колективних ідентичностей, впливаючи на соціальні практики та сприйняття світу. Медіаосвітній простір виступає не абстрактним вмістилищем медіатекстів, конкретними людьми він сприймається як особистісна подія, а як сукупність таких подій – як власний життєвий світ. І саме це робить цей простір настільки ефективним середовищем соціалізації. Для педагогічних досліджень процесу соціалізації особливо важливою є інтегральна якість даного поняття, тобто можливість комплексно досліджувати трансформації процесу соціалізації як у контексті взаємодії різноманітних соціокультурних феноменів епохи постмодерну, так і в контексті наявних наукових традицій вивчення освітнього простору.

Ключові слова: освіта, медіа, медіаосвітній простір, медіакультура, соціалізація, інформаційне суспільство.

Summary. The article analyzes the peculiarities of the impact of the processes of media culture formation on educational processes in the context of the creating of media education space as a socialization environment on the basis of domestic scientific research. There is an increasing media-cultural determination of the space of human existence in the conditions of informatization of society and the spread of electronic media, which raises the problem of radical transformations of the entire process of socialization. Emphasizing the media component of the study of educational aspects of the problem of socialization in the information society gives reasons to consider the media-cultural space as the main component of the educational space which has the greatest impact on the space of human formation and existence. The sphere of culture as an environment of socialization is gradually turning into a media-cultural environment. The process of forming the media-

educational space of socialization is a representation of the general trend of the development of electronic mass communications. The most remarkable feature of the media-educational space is the limitlessness in the physical-spatial relationship of opportunities for human development, which are expanding simultaneously with the further development of global mass media. It is proved that media and media culture in the conditions of the formation of a post-industrial society have turned into system-creating functions regarding the formation of the educational environment of human socialization, the result of mass media activity is the creation of a person's living space. This living space, based on the media educational space, actively contributes to the formation of individual and collective identities, influencing social practices and perceptions of the world. The media education space is not an abstract repository of media texts; specific people perceive it as a personal event, but as a set of such events - as their own life world. And this is what makes this space such an effective environment for socialization. For pedagogical studies of the socialization process, the integral quality of this concept is particularly important, i.e., the ability to comprehensively investigate the transformations of the socialization process both in the context of the interaction of various sociocultural phenomena of the postmodern era, and in the context of existing scientific traditions of studying the educational space.

Key words: education, media, media education space, media culture, socialization, information society.

Вступ. Простір соціалізації та буття людини в інформаційному суспільстві є предметом, який все більше викликає зацікавленість серед дослідників найрізноманітніших сфер пізнання, оскільки саме його зміни відіграють найбільшу роль при інтерпретації сутності процесів постмодерного зразка. Також слід зазначити здатність цього простору репрезентувати соціокультурні феномени, віднесені в науці до типу постнекласичної реальності. Однак можна констатувати, що термінологічна визначеність даного поняття є недостатньою, і це при його великому значенні для досліджень проблеми особистості в освіті медійно-інформаційного суспільстві. Адже поняття медіаосвітнього простору соціалізації доцільно розглядати як одне з базових при визначенні концептуальних засад аналізу відносин «людина – суспільство» в умовах домінування медійно-комунікативної складової екзистенціального простору буття і соціалізації.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню освітнього простору в умовах розвитку медіакультури та впливу масмедіа на сучасну освіту присвятили свої роботи такі вітчизняні фахівці, як Б. Братаніч, В. Глушич, Є. Гриценко, Л. Карпець, Н. Петренко, О. Подолякіна, В. Чорний та інші. У центрі уваги науковців здебільшого знаходиться проблематика технологій медіаосвіти, які забезпечують адаптацію освіти до потреб та можливостей сучасного інформаційного суспільства. Достатньо детально аналізуються нові компетенції, які мають бути отримані у медіаосвітньому процесі освітніми суб'єктами у процесі модернізації освітньої галузі. Разом з тим на периферії наукових розвідок залишається проблематика визначення впливу медіально-просторової трансформації сучасної освіти на характер педагогічного процесу як механізму соціалізації.

Мета статті. Визначення місця медіаосвітнього простору як чинника соціалізації у педагогічному процесі медійно-інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Визначеність медіаосвітнього простору соціалізації як базової категорії педагогіки означає, що в його основі має бути аналіз загальної категорії простору, яка суттєвим чином визначає підстави поєднання людини та середовища її буття і загалом людського існування в світі. Медіаосвітній простір соціалізації є конкретною формою простору буття людини, і як наукове поняття одночасно має як характеризувати процес освоєння людиною середовища свого буття, так і відображати універсальні просторові характеристики цього середовища загалом [1].

Сучасні дослідження вказують на дві змістовні лінії у розумінні простору як загальної філософської категорії. Згідно з концепціями Демокріта, Епікура, Лукреція Кара, І. Ньютона простір характеризується як вмістилище певних матеріальних об'єктів і предметів, як певна

цілком самостійна реальність, яка має здатність до самостійного існування як проста порожнеча. Різноманітні матеріальні структури, які наповнюють цю порожнечу, абсолютно не впливають на просторові характеристики, хоча й не мають буття поза простором. Що стосується самого простору, то він відіграє роль інтегруючої основи для буття усіх матеріальних структур, а тому існує скрізь і завжди.

У межах іншої філософської концепції простору, основоположниками якої вважають Платона та Аристотеля, простір розглядається як атрибутивна характеристика тих тіл, які його наповнюють. Без вказаних об'єктів простір не існує ні в якому вигляді, навіть як порожнеча, а тому має інтерпретуватися як цілісність, поєднання усіх тих місць, які займають реальні матеріальні об'єкти, а також взаємозв'язки між ними. Відповідно, Р. Декарт інтерпретував простір як вимірність речей. З цієї концепції зрозуміло, що медіаосвітній простір, як простір соціалізації, доцільно інтерпретувати у процесуальному вимірі, тобто як середовище процесу становлення людини.

Сучасна наука використовує поняття простору як універсальну категорію, яке забезпечує цілісність світу та буття людини у цьому світі. Зазначена універсальність, екзистенційна наповненість та змістовна диверсифікованість даного поняття забезпечили йому широку репрезентативність у наукових дослідженнях. Евристичний потенціал поняття простору для побудови оформлення категоріального апарату педагогіки і різноманітних педагогічних концепцій забезпечили його широке використання передусім у тих дослідженнях, що відображають людиновимірність освіти. Різноманітні просторові виміри освітнього простору є середовищем взаємодії учнів та педагогів, а в умовах сучасного інформаційного суспільства просторові виміри освіти стають домінуючими щодо структурно-функціональних та організаційно-інституціональних [7].

Загалом категорія «простір» є дуже важливою при дослідженні всіх аспектів соціалізації та життєдіяльності людини. Будь-яка репрезентація простору як соціального, комунікативного чи медійного середовища акцентує зовнішній вимір буття стосовно людини як соціального суб'єкта. Але при цьому це середовище виступає як результат діяльності людини, що характеризують такі його виміри як «простір буття людини», «соціокультурний простір», «простір життєвого світу людини». Підставою для цього є інтерпретація простору як результату міжсуб'єктних взаємодій, у яких проявляється активність та вибір людини. Виходячи з цього, сама соціальність та суспільство загалом існують лише через буття та діяльність людини, відповідно і соціальний простір та його виміри у вигляді культурного і освітнього просторів можуть інтерпретуватися лише як активність та форма буття людей і їх спільнот, що має репрезентацію через сукупність взаємодій, процесів, спілкування суб'єктного характеру.

Таким же чином у межах наявних наукових розвідок розуміється і поняття медіаосвітнього простору, яке виокремилася в самостійний предмет наукових, у тому числі і педагогічних досліджень у межах формування концепцій інформаційного (медійно-інформаційного, мережно-інформаційного тощо) суспільства. Даний термін відображає зростання ролі в соціокультурній сфері та сфері освіти низки чинників – глобального розвитку електронних засобів масової інформації та комунікації, становлення віртуального виміру соціокультурного простору, формування соціальних мереж тощо. Зазначені процеси є драйверами становлення медіакультури, і відповідно трансформації освітнього простору в медіаосвітній, який і стає реальним середовищем становлення та буття людини інформаційного суспільства. Медіаосвітній простір розглядається як основна складова і простору соціалізації людини, при цьому визначаючи і його людиновимірний, суб'єктний характер [4].

Таким чином, саме медіакультура в сучасних умовах визначає простір соціалізації та буття людини, тим самим радикально змінюючи і сам процес соціалізації. Дослідження змін,

пов'язаних з медіакультурними впливами, стає визначальним для сучасних педагогічних досліджень, оскільки з ними пов'язані можливості використання медіаосвітнього потенціалу соціального простору, наповненого медіакультурними патернами. При цьому простір соціалізації все більше сприймається як медіапростір соціалізації, тобто у контексті масових комунікативних взаємодій.

Фокусування уваги на медіакультурній складовій аналізу освітніх вимірів соціалізації в сучасному суспільстві відкриває можливості інтерпретації медіакультурного простору як головного компоненту освітнього простору, що вирішальним чином впливає на середовище становлення та буття людини ХХІ століття. Саме цей простір найбільш об'ємно і глибоко відображає динаміку «комунікаційного повороту» в культурі інформаційного суспільства, перетворення ЗМІ у вирішальний чинник соціалізації людини.

Відтак сучасні наукові розвідки сфери медіа як узагальненої характеристики масової інформації та комунікації загалом дають цій сфері характеристику основної детермінанти формування медіаосвітнього простору як постмодерного простору соціалізації з новими к можливостями, так і ризиками розвитку людини. У сучасному суспільстві, медійно-інформаційному за своєю природою, саме ЗМІ вирішальним чином впливають на освітнє середовище соціалізації. Масмедіа по суті стають творцями медіареальності як середовища буття людини, виходячи за межі функціонального імперативу інформування. Медіареальність як складова простору соціалізації та буття людини характеризується надчуттєвістю, оскільки виходить за межі емпіричного, чуттєвого досвіду людини. Результатом взаємодії людини та електронних медіа в процесі породження нових соціокультурних реальностей і виникає специфічний освітній простір, який отримав назву «медіаосвітній простір» [2]. Для педагогічних наукових розвідок у царині соціалізації найбільш важливою слід вважати об'єднуючу якість даного поняття, яке відкриває можливості комплексного аналізу змін, які відбуваються у царині соціалізації внаслідок взаємодії нових складових соціокультурного простору медійно-інформаційного суспільства.

Як чинник та складова системних соціокультурних змін медіареальність, медіапростір та пов'язаний з ними процес медіатизації освітнього простору, виступають насамперед рушійною силою та складовою глобальних соціокультурних трансформацій, і у цій своїй якості вони досліджуються в першу чергу як інноваційні процеси змін у вигляді глобальних культурно-освітніх інновацій, що відповідно перетворюють і соціальний простір у нестабільне та невизначене середовище соціалізації та буття людини. Оскільки реальним наповненням цього середовища є індивідуальні інноваційні практики людей, сама процесуальність соціального простору епохи постмодерну характеризується виразною суб'єктністю. Йдеться про встановлення в цьому просторі взаємозв'язку між соціалізуючим впливом медіалізованого освітнього простору та масмедійною активністю суб'єктів медіакультурного простору, який і визначає характеристики та цілісність інноваційних змін медійно-інформаційного суспільства та відповідно його середовища соціалізації і специфіки особистості, що сформувалася в цьому середовищі. Найхарактерніша риса медіаосвітнього простору, на яку, у зв'язку з цим, звертають увагу дослідники, полягає у безмежності реальних можливостей становлення та розвитку людини, які постійно розширюються у процесі удосконалення мас-медіа [3].

Отже, на сьогодні існує одна думка фахівців, що в умовах медійно-інформаційного суспільства глобальні масмедіа мають інтерпретуватися як найбільш динамічний у своєму розвитку фактор формування соціокультурного простору соціалізації та буття людини, головним чином у вигляді симулякризованого «віртуального» світу. Масмедіа створюють те реальне соціокультурне середовище соціалізації, у якому формуються та транслуються на рівень окремої людини культурні патерни та ціннісні сенси.

Відповідно до загальноновизнаної ролі сучасних масмедіа у процесі конструювання симулятивної соціальної реальності і побудованого в її межах буттєвого середовища людини, аналіз медіаосвітнього простору як простору соціалізації проводиться на основі загальних уявлень про роль масмедіа, зокрема, їх мережних репрезентацій, у цьому процесі. Їх розуміють саме як певне середовище, що опосередковує взаємодію між людиною та її життєвим світом, організовує комунікацію людей між собою. Виступаючи в ролі посередника між людиною та простором її буття, медіа самі виступають як певна реальність – медіареальність, яка визначає і соціокультурний зміст простору соціалізації, цінностей та сенсів людського буття. Як посередник міжособистісної комунікації медіа є не безпосередньою реальністю, а умовою її створення на основі формування спільного простору комунікації, що опирається на взаємне «розуміння». У цьому випадку має значення сам характер діяльності медіа та цінностей, які вони транслюють [10].

Отже, інформаційне опосередкування соціалізаційних процесів з боку масмедіа та медіакультури в сучасному медійно-інформаційному суспільстві трансформувалося у глобальні функції створення медіакультурного простору як середовища соціалізації та буття людини, у результаті реалізації цієї функції відбувається творення соціальної тканини повсякденного життя людини. У процесі змістовного дослідження медіакультура збагатилася цілим категоріальним рядом, куди входять поняття «інформаційна культура», «інформаціологія», «комунікавістика», «комунікативна культура», «електронна культура», «віртуальна реальність», «кіберпростір» тощо. Одночасно і поняття медіакультури знайшло відображення у низці конкретизуючих та узагальнюючих термінів, таких як медіапростір, медіареальність, медіапедагогіка, медіаосвіта, медіаменеджмент, медіатекст тощо.

Зі сказаного зрозуміло, що й традиційне розуміння процесу соціалізації як входження людини у культуру також змінилося під впливом процесів медіатизації соціального життя. Сфера культури у якості середовища соціалізації поступово перетворюється у медіакультурне середовище, проте при цьому культурно-соціалізуючий ефект медіа є неоднозначним. У науковій літературі наголошено на медіа як факторі культурного розвитку особистості, її становлення у якості соціальної істоти, проте при цьому постійно фіксуються деструктивні впливи медіакультури, насамперед стосовно обмеження можливостей духовного розвитку людини.

Враховуючи наявність культурного змісту процесу соціалізації, неоднозначний характер впливу медіакультури на становлення людини науковці пояснюють характером самого медіасередовища як культурного простору соціалізації. Тут домінують не процеси цілеспрямованого впливу на розвиток людини з використанням освітньо-виховних інститутів, а загалом неінституціоналізовані, тобто хаотичні та нерегульовані процеси, які продукуються внаслідок самого перебування індивіда у медіакультурному просторі. Саме хаотичність, невизначеність, некерованість є джерелом ризиків та загроз соціалізації, яка здійснюється внаслідок впливу електронних масмедіа.

На основі їх досліджень можна констатувати, що і в Україні розвиток медіакультури привів до масштабних процесів візуалізації та віртуалізації суспільства, і на цій основі – становлення медіареальності, медіаосвітнього середовища становлення та життєдіяльності людини. Дослідники характеризують медіаосвітній простір у якості середовища соціалізації як результат розвитку процесів інформатизації та засобів масової комунікації. Саме останні реалізуються через діяльність електронних масмедіа і відповідно наслідком цієї діяльності є становлення симулятивної віртуальної реальності. Процес формування медіаосвітнього простору соціалізації є одним із результатів розвитку електронних масмедіа. Особливо слід наголосити на соціалізуючому впливі масмедіа, враховуючи їх орієнтацію саме на організацію

соціальної комунікації. На сучасному етапі розвитку масова комунікація у віртуальному середовищі охоплює практично всі сфери життєдіяльності та всі групи людей, і відповідно прямо чи опосередковано визначає процес вибору чи формування ціннісних орієнтирів, сенсожиттєвих пріоритетів та моделей поведінки усіх людей, визначаючи зміст та форми здійснення процесу соціалізації. Формуючи мережну систему міжособистісного спілкування, опосередкованого масмедіа, віртуальна масова комунікація починає відігравати роль соціокультурного механізму забезпечення цілісності соціальних життя та взаємодій на основі використання інформаційно-комп'ютерних та мережних технологій. По суті можна говорити про конструювання електронними масмедіа соціального середовища становлення та життя людей та інтегрування суспільства за допомогою механізмів віртуальної комунікації. Саме таким чином сконструйована соціальна тканина і формує середовище соціалізації сучасної людини [9].

Медіаосвітній простір слід вважати тією складовою цієї соціальної тканини, яка безпосередньо визначає середовище соціалізації, що цілеспрямовано створюється та контролюється суспільством. При цьому у цьому просторі відображаються основні характеристики соціокультурного середовища, створеного масмедіа. На основі наявних досліджень можна сформулювати наступні характеристики.

По-перше, це традиційно інтерпретований фізичний простір у вигляді сукупності електронних масмедіа, які забезпечують його структурно-об'єктну наповненість та у якості матеріальної основи забезпечують створення та трансляцію компонентів медіакультури. По-друге, це власне соціокультурний простір як середовище міжсуб'єктної медіаконунікації, що є основою як медіавиробництва, так і медіаспоживання. По-третє, це симуляційний простір, у якому здійснюється циркулювання симулякрів, що мають репрезентувати об'єктивну соціальну реальність. Ця складова соціального простору представляє собою гіперпростір використання медіатекстів, які є узагальненою формою продукції медіавиробництва, представлені у віртуально-символічному вигляді і функціонально призначені для забезпечення змістовно-ціннісного наповнення медіаосвітнього простору. Останній по суті конструюється масмедіа через поширення медіатекстів у якості середовища соціалізації за всіма параметрами – від змісту цінностей до форм їх сприйняття та інтеріоризації. Його значення як простору соціалізації полягає саме у доставці безпосередньо до кожної людини генерованої масмедіа ціннісної картини світу та сенсів життєдіяльності.

Відповідно потрібно акцентувати виразний феноменологічний контекст досліджуваного явища, оскільки інтерпретація соціокультурного простору буття людини суттєвим чином визначається суб'єктно-екзистенціальними чинниками. Медіаосвітній простір функціонує не як абстрактне вмістилище медіатекстів, конкретними людьми він сприймається як особистісна подія, а сукупність таких подій сприймається як власний життєвий світ людини, що й забезпечує ефективність його функціонування в якості середовища соціалізації [6].

Розуміння значущості процесів медіатизації соціокультурного життя суспільства цілком логічно викликає інтерес дослідників до проблеми адекватності медіакультурних впливів гуманістичній сутності процесу соціалізації. Симулятивна природа медіакультури є встановленим фактом, проте більшість дослідників проблем відчуження не розділяють погляду стосовно свідомого викривлення реальності електронними масмедіа, оскільки традиційні підходи до розуміння істинності для медіа просто не існують. Потрібно відзначити неоднозначну функцію масмедіа, які поєднують вирішення соціально значущих проблем інтегрування людини з навколишнім соціальним середовищем з реалізацією приватних інтересів через наповнення духовного світу людини симулякрами. Саме цим і визначається сфера ризиків та проблемність соціалізації людини у середовищі, наповнення якого здійснюється медіакультурою.

Проблеми соціалізації виростають не в результаті цілеспрямованого маніпулювання медійних суб'єктів, а як результат природного функціонування електронних масмедіа у медіакультурному віртуальному просторі та особливостей його впливу на духовний світ і поведінку людини, на основі сконструйованої симулятивної реальності. Сучасні наукові уявлення щодо медіакультури зводяться до її визначення в якості безальтернативної соціальної основи становлення та життєдіяльності людини. Адже навіть з врахуванням численних ризиків, пов'язаних із вторгненням масмедіа у сферу культури, власне культурні патерни навіть в умовах симулятивної медіареальності зберігають здатність до ціннісного інтегрування соціуму і на цій основі, забезпечення його стійкості та життєздатності [8].

Щоправда, існують суто технологічно-інструментальні інтерпретації ризиків інкультурації людини в суспільстві, де домінує симулятивна медіареальність. При цьому соціалізація трактується у механістичному сенсі, як просто реалізація функцій передачі масмедіа інформації, а відповідно цей процес сприймається як однобічно детермінований впливом масмедіа на людину як пасивного об'єкта. Сама проблематика медіакультури також бачиться як виключно технологічна, тобто як створення та використання засобів масмедіа у контексті функціонування відповідних соціально-інституційних структур, які здійснюють продукування та трансляцію інформації. На нашу думку, даний підхід ігнорує специфіку трансформації інформації у знання та її особистісний вимір, тому що процес соціалізації здійснюється на основі трансформації інформації в особистісні знання, що мають для людини суб'єктно-ціннісну значущість. Ми згодні з тими авторами, які акцентують саме когнітивно-ціннісний вимір процесу соціалізації і пов'язують його з культурними сенсами та уявленнями про світ, на яких ґрунтуються норми поведінки [5].

Висновки. Отже, у центрі уваги дослідників медіаосвітнього простору знаходиться медіакультура як змістовне наповнення цього простору, яка сьогодні з технологічного боку розглядається як сукупність безлічі діючих у суспільстві інформаційно-комунікативних засобів. Медіаосвітній простір виступає механізмом просторової та комунікативної трансформації педагогічного процесу, його адаптації до потреб та особливостей функціонування медійно-інформаційного суспільства. Однак сам зміст медіакультури як змісту медіаосвітнього простору є набагато складнішим і вимагає людиновимірних методологій дослідження в межах психології, педагогіки, культурології.

Список використаних джерел

1. Братаніч Б. В. Буттєвий вимір медіа-освітнього простору. *Грані*. 2014. № 9. С. 23–26.
2. Братаніч Б. В. Просторовий вимір медіа-освіти. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2015. № 1–3. С. 45–50.
3. Глушич В. В. Теоретичні основи впровадження медіатехнологій у сучасному освітньому просторі в Україні. *Молодий вчений*. 2022. № 4. С. 1–4.
4. Гриценко Є. О. Освітній медіапростір. *Педагогіка та психологія*. 2017. Вип. 57. С. 32–42.
5. Карпець Л. А. Сучасна освітня парадигма в контексті медіакультури. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 5. С. 95–98.
6. Медіа-освітній простір як середовище розвитку та соціалізації особистості у медіа-культурі. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2015. № 1–3. С. 97–102.
7. Подолякіна О. В. Освіта в реаліях медіа-простору: філософське осмислення перспектив. *Освітній дискурс*. 2020. Вип. 29. С. 15–23.
8. Фурсиков Т. В. Медіакультура сучасного фахівця освіти: монографія. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2019. 383 с.
9. Черниш О. О. Молодь як об'єкт медіасоціалізації у закладі вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 1 (2). С. 169–177.
10. Чорний В. Нові соціальні медіа та соціальні мережі в освітньому процесі. *Військова освіта*. 2018. № 1. С. 286–295.

References

1. Bratanich B. V. (2014). Buttievyi vymir media-osvitnoho prostoru [Material dimension of media educational space]. *Hrani – Faces*, 9, 23–26 [in Ukrainian].
2. Bratanich B. (2015). Prostorovyi vymir media-osvity [Spatial dimension of media education]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii – Director of a school, lyceum, gymnasium*, 1–3, 45–50 [in Ukrainian].
3. Hlushych V. V. (2022). Teoretychni osnovy vprovadzhennia mediatekhnolohii u suchasnomu osvitnomu prostori v Ukraini [Theoretical foundations of the implementation of media technologies in the modern educational space in Ukraine]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 4, 1–4 [in Ukrainian].
4. Hrytsenko Ye. O. (2017). Osvitnii mediaprostir [Educational media space]. *Pedahohika ta psykholohiia – Pedagogy and psychology*, 57, 32–42 [in Ukrainian].
5. Karpets L. A. (2015). Suchasna osvitnia paradyhma v konteksti mediakultury [Suchasna osvitnia paradyhma v konteksti mediakultury]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii – Actual problems of philosophy and sociology*, 5, 95–98 [in Ukrainian].
6. Petrenko N. (2015). Media-osvitnii prostir yak seredovyshe rozvytku ta sotsializatsii osobystosti u media-kulturi [Media-educational space as an environment of personality development and socialization in media culture]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii – Director of a school, lyceum, gymnasium*, 1–3, 97–102 [in Ukrainian].
7. Podoliakina O. V. (2020). Osvita v realiiakh media-prostoru: filosofske osmyslennia perspektyv [Education in the realities of the media space: philosophical understanding of perspectives]. *Osvitnii dyskurs – Educational discourse*, 29, 15–23 [in Ukrainian].
8. Fursykov T. V. (2019). Mediakultura suchasnoho fakhivtsia osvity: monohrafia [Media culture of a modern education specialist: monograph]. *Kropyvnytskyi: Ekskliuzyv-System* [in Ukrainian].
9. Chernysh O. O. (2022). Molod yak ob'ekt mediasotsializatsii u zakladi vyshchoi osvity [Youth as an object of media socialization in a higher education institution]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University. Pedagogical sciences*, 1 (2), 169–177 [in Ukrainian].
10. Chorny V. (2018). Novi sotsialni media ta sotsialni merezhi v osvitnomu protsesi [New social media and social networks in the educational process]. *Viiskova osvita – Military education*, 1, 286–295 [in Ukrainian].